

ŚW. JAN PAWEŁ II – PAPIEŻ BOŻEGO MIŁOSIERDZIA

Dnia 2 kwietnia 2005 roku, w rozpoczynającą się uroczystość Bożego Miłosierdzia pontyfikat papieża Jana Pawła II osiągnął swój kres. W to samo Święto Miłosierdzia w roku 2011 dokonała się uroczysta beatyfikacja papieża-Polaka, a trzy lata później jego kanonizacja. Bez wątpienia kult Bożego Miłosierdzia był fundamentem posługi św. Jana Pawła II i zajął w jego nauczaniu wyjątkowe miejsce. Choć na ten temat napisano już niemało, odkrywając głębię teologicznej myśli papieża z Polski¹ czy rekonstruuując historyczny wymiar nabożeństwa do Bożego Miłosierdzia w życiu Karola Wojtyły², chcemy raz jeszcze, w kontekście XI Dni Jana Pawła II i kończącego się Świętego Roku Miłosierdzia, ogłoszonego przez papieża Franciszka, przyrzeć się tajemnicy Bożego Miłosierdzia w życiu i orędziu św. Jana Pawła II. Podejmiemy tę próbę na trzech płaszczyznach: najpierw odkrywając genezę fascynacji miłosierdziem u papieża-Polaka, by następnie wskazać dominanty jego nauczania w encyklice *Dives in misericordia* i w końcu podkreślić najważniejsze wydarzenia tego pontyfikatu odkrywające przed Kościołem Powszechnym tajemnicę Bożego Miłosierdzia.

Geneza

Dnia 30 listopada 1980 roku, w pierwszą niedzielę Adwentu, w trzecim roku pontyfikatu, papież Jan Paweł II ogłosił swą drugą encyklikę: o Bożym Miłosierdziu *Dives in misericordia*. W tym samym dniu, w czasie modlitwy *Anioł Pański*, ojciec św. wskazał główne powody przygotowania tego dokumentu:

¹ Por. J. Machniak, *Miłosierdzie Boże w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Przesłanie Jana Pawła II na XXI wiek*, red. M. Jačov, F. Ziejka, W. Zuziak, Kraków 2014, s. 183–196; J. Machniak, J. Sosnowska, *Apostołowie Bożego Miłosierdzia*, Kraków 2016.

² E. Czackowska, *Papież, który uwierzył. Jak Karol Wojtyła przekonał Kościół do kultu Bożego Miłosierdzia*, Kraków 2016.

Pragnąłem bardzo, ażeby z pierwszą niedzielą Adwentu złączyło się ogłoszenie encykliki *Dives in misericordia*, której głównym celem jest przypomnienie miłości Ojca objawionej w całym mesjańskim posłannictwie Chrystusa, poczynając od Jego przyścia na świat aż po paschalne misterium Jego krzyża i zmartwychwstania [...]. Kościół i świat potrzebuje miłosierdzia, które oznacza miłość mocniejszą niż grzech i wszelkie zło, w jakie uwikłany jest człowiek i jego ziemskie bytowanie³.

W swej ostatniej książce *Pamięć i tożsamość*, wydanej niemal dwadzieścia pięć lat po ogłoszeniu *Dives in misericordia*, papież bardziej szczegółowo przedstawił genezę powstania encykliki, odkrywając nieznane większości wiernych tło:

Refleksje zawarte w *Dives in misericordia* były owocem moich doświadczeń duszpasterskich zdobytych w Polsce, a w sposób szczególny w Krakowie. Przecież tam znajduje się grób siostry Faustyny Kowalskiej, której Chrystus pozwolił być szczególnie natchnioną wyrazicielką prawdy o Bożym miłosierdziu. Prawda ta ukształtowała w Faustynie niezwykle bogate życie mistyczne. Była to osoba prosta, niewykształcona, a mimo to ludzie czytający *Dzienniczek* jej objawień zdumiewają się nad głębią mistycznego doświadczenia, które w nim się zawiera. Mówię o tym dlatego, że objawienia siostry Faustyny, skoncentrowane na tajemnicy Bożego miłosierdzia, odnoszą się do czasu przed II wojną światową. To jest właśnie ten czas, w którym powstawały i rozwijały się owe ideologie zła, jakimi były nazizm i komunizm. Siostra Faustyna stała się rzeczniczką przesłania, iż jedyną prawdą zdolną zrównoważyć zło tych ideologii jest ta, że Bóg jest Miłosierdziem – prawda o Chrystusie miłosiernym. I dlatego, powołany na Stolicę Piotrową, czułem szczególną potrzebę przekazania tych rodzimych doświadczeń, które z pewnością należą do skarbcza Kościoła powszechnego⁴.

Rzeczywiście tajemnica Bożego Miłosierdzia była szczególnie bliska ojcu św. Janowi Pawłowi II – Karolowi Wojtyłe – już od wczesnych lat młodości. Pracując w czasie II wojny światowej w fabryce Solvay, jak sam wyznał podczas swej ostatniej pielgrzymki do Polski w 2002 roku, często odwiedzał leżący obok łagiewnicki Józefów – klasztor sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, w którym zaledwie kilka lat wcześniej prowadziła świątobliwe życie i została pochowana apostołka Bożego Miłosierdzia – siostra Faustyna Kowalska. To właśnie w czasie dramatycznych dni wojny orędzie Bożego Miłosierdzia przekazane przez prostą zakonnicę z Łagiewnik stawało się coraz bardziej znane, niosąc nadzieję milionom wiernych. Młody Karol Wojtyła, przychodzący w drewniakach do klasztornej świątyni, modlił

³ Jan Paweł II, *Rozważanie na „Anioł Pański”* (30.11.1980), [w:] *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, Rzym 1982, s. 310.

⁴ Tenże, *Pamięć i tożsamość. Rozmowy na przełomie tysiącleci*, Kraków 2005, s. 13–14.

się przed zawieszonym wówczas pierwszym obrazem Jezusa Miłosiernego, pędzła Adolfa Hyły, i brał udział w uroczystym nabożeństwie do Miłosierdzia Bożego, wprowadzonym za sugestią krakowskiego spowiednika siostry Faustyny, ks. Józefa Andrasza, w trzecie niedziele miesiąca⁵.

Rozwijający się niezwykle żywiołowo w czasie ciemnej nocy okupacji kult Bożego Miłosierdzia został jednak przerwany przez wydanie dekretu Świętego Oficjum w listopadzie 1958 roku, który w marcu następnego roku został opublikowany w formie *Notyfikacji*, zakazującej praktykowania nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w formach podanych przez siostrę Faustynę. Głównym powodem takiego stanowiska Stolicy Apostolskiej było zawierające rozliczne błędy tłumaczenie *Dzienniczka* dostarczone do Watykanu, a także niewłaściwe rozpowszechnianie kultu Miłosierdzia Bożego, bez stosownych podstaw teologicznych oraz nadmierne eksponujące postać siostry Faustyny. W tej sytuacji podjęto wysiłek pogłębienia teologicznego spojrzenia na Boże Miłosierdzie, w oderwaniu od orędzia siostry Faustyny. Choć wobec obowiązującego zakazu obawiano się podjęcia procesu informacyjnego apostołki Bożego Miłosierdzia, jednakże sprawa ta leżała na sercu arcybiskupowi krakowskiemu, Karolowi Wojtyłe. Przebywając w Rzymie w czasie trwania Soboru Watykańskiego II, zasięgnął on opinii prefekta Świętego Oficjum, kardynała Alfreda Ottavianiego, który zachęcił do pilnego podjęcia procesu, ze względu na żyjących świadków i możliwość zebrania pełnej dokumentacji. Proces informacyjny odnośnie do życia i cnót siostry Faustyny przeprowadzono w latach 1965–1967 i już w kilka miesięcy po jego zakończeniu otworzono w Rzymie proces beatyfikacyjny krakowskiej mistyczki. Kardynał Karol Wojtyła szczególną wagę przywiązywał do analizy pism siostry Faustyny, dlatego też poprosił o ich teologiczne opracowanie znakomitego dogmatyka, ks. prof. Ignacego Różyckiego. Ten jednakże, nie mając przekonania do prywatnych objawień, ustawicznie odmawiał. Kiedy wskutek nieustannego nalegania metropolity krakowskiego sięgnął wreszcie do *Dzienniczka* siostry Faustyny, oczarowany jego głębią przygotował liczące ponad 500 stron opracowanie pism krakowskiej mistyczki. Chcąc zapobiec błędom interpretacji i przekładu, tekst napisał w języku francuskim, co walnie przyczyniło się do uchylenia w kwietniu 1978 roku zakazu dotyczącego nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego. Tekst ów wkrótce został opublikowany przez Kongregację do Spraw Świętych jako fundamentalny dokument w procesie beatyfikacyjnym. Ten właśnie maszynopis wykorzystał papież Jan Paweł II w czasie pracy nad encykliką *Dives in misericordia*⁶.

⁵ Por. tenże, *Homilia podczas Mszy św. w Krakowie-Łagiewnikach*, [w:] *Bóg bogaty w miłosierdzie. Jan Paweł II w ojczyźnie 16–19 sierpnia 2002*, Kraków–Warszawa 2002, s. 71–79; M. Mokrzycki, *Vorwort*, [w:] A. Witko, *Heilige Faustina und die Botschaft von der Göttlichen Barmherzigkeit*, Pöchlarn–Krakau 2007, s. 13–22.

⁶ Por. A. Witko, *Święta Faustyna i Miłosierdzie Boże*, Kraków 2016, s. 311–323.

Obok siostry Faustyny należałoby jeszcze wskazać drugą postać, która fascynowała Karola Wojtyłę od lat młodości. Był to Adam Chmielowski, brat Albert, który porzucił karierę malarską, by stać się świadkiem miłosierdzia wobec najuboższych. Ze zdumieniem odkrywamy, iż medytacje młodego Karola Wojtyły nad ideą miłosierdzia Bożego i ludzkiego, zawarte w pisanym tuż po II wojnie światowej dramacie *Brat naszego Boga*, rozbrzmiewają z mocą w papieskiej encyklice o Bożym Miłosierdziu.

Dives in misericordia

W składającym się z piętnastu numerów, zawartych w ośmiu rozdziałach, tekście *Dives in misericordia*⁷ można wyróżnić trzy zasadnicze części⁸. Pierwsza z nich, najdłuższa, obejmująca dziewięć początkowych punktów, poświęcona została teologicznej analizie miłosierdzia. Ojciec św. poprzez tę encyklikę pragnął w Chrystusie i przez Chrystusa „odsłonić raz jeszcze oblicze Ojca, który jest «Ojcem miłosierdzia oraz Bogiem wszelkiej pociechy»”⁹. Jezus całym swym postępowaniem, przez swoje czyny i słowa, a nade wszystko przez śmierć na krzyżu i zmartwychwstanie, objawił ludziom miłosierdzie Boga. Nadał On starotestamentalnej tradycji miłosierdzia Bożego nowe znaczenie, wyjaśniając je w przypowieściach i porównaniach, „ale nade wszystko sam je wciela i uosabia”. Równocześnie Chrystus stawiał ludziom wymagania, by w życiu kierować się miłością i miłosierdziem, co „stanowi sam rdzeń orędzia mesjańskiego, sam rdzeń etosu Ewangelii”. Stary Testament wielokrotnie podkreślał „miłość szczególnego wybrania” Izraela ze strony Boga, który gotów był przebaczyć mu winy i niewierności, jeśli podejmie nawrócenie i pokutę. Ta miłosierna miłość ze strony Boga cechuje się odpowiedzialnością i wiernością, ale także dobrocią, tkliwością, cierpliwością, wyrozumiałością i gotowością przebaczenia. W nawiązaniu do Nowego Testamentu ojciec św. przywołał przypowieść o synu marnotrawnym, w której zawarta jest analogia, pozwalająca „zrozumieć samą tajemnicę miłosierdzia”. Posiada ono „wewnętrzny kształt miłości – *agape*”, zdolnej do pochylenia się nad każdą ludzką biedą, a przede wszystkim nad grzechem. Paschalne misterium Chrystusa, Jego męka i zmartwychwstanie są szczytowym objawieniem Bożego Miłosierdzia, pozwalają człowiekowi uwierzyć w miłość i miłosierdzie, które „jest jakby drugim

⁷ Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, [w:] tenże, *Działa zebrane*, t. 1: *Encykliki*, Kraków 2006, s. 69–100.

⁸ Por. A. Witko, *Wstęp do encykliki „Dives in misericordia”*, [w:] Jan Paweł II, *Działa zebrane*, dz. cyt., s. 63–65.

⁹ Wszystkie cytaty w niniejszym paragrafie, jeśli nie zaznaczono inaczej, pochodzą z: Jan Paweł II, *Dives in misericordia*.

jej imieniem”. Najświętsza Maryja Panna „w sposób szczególny i wyjątkowy – jak nikt inny – doświadczyła miłosierdzia, głosiła je”, a nawet „okupiła swój udział w objawieniu się miłosierdzia Bożego”. Dlatego właśnie Ona najpełniej poznała tajemnicę Bożego Miłosierdzia, stąd słusznie nazywamy Ją „Matką miłosierdzia, Matką Bożą miłosierdzia” i „Matką Bożego miłosierdzia”¹⁰.

Druga część encykliki, obejmująca numery od dziesiątego do dwunastego, stanowi próbę diagnozy współczesnej rzeczywistości, rysując „obraz naszego pokolenia”, wskazując „źródła niepokoju” oraz podkreślając „potrzebę sięgania do głębszych jeszcze sił ducha, które warunkują porządek sprawiedliwości”¹¹.

Wreszcie trzecia część dokumentu, składająca się z numerów od trzynastego do piętnastego, zawiera praktyczne postulaty pod adresem Kościoła, stanowiąc program jego szczególnej troski. Winien on przede wszystkim wyznawać miłosierdzie Boga i głosić je, przybliżając wiernych do „Zbawicielowych źródeł miłosierdzia”, zwłaszcza w Eucharystii oraz w sakramencie pokuty i pojednania. Doświadczenie Bożego Miłosierdzia wiąże się nadto z obowiązkiem jego świadczenia wobec innych, zgodnie z przesłaniem *Kazania na górze*: „Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią” (Mt 5, 7). Miłosierdzie winno nie tylko stać się czynnikiem kształtującym stosunki międzyludzkie, ale nade wszystko ma prowadzić do przebaczenia, pozwalającego odnaleźć lub potwierdzić ludzką godność, co stanowi „źródło największej radości”. Wreszcie Kościół „ma prawo i obowiązek odwoływać się do Miłosierdzia Bożego”. To „wielkie wołanie” winno być żarliwą modlitwą, ogarniającą wszelkie potrzeby i zagrożenia człowieka we współczesnym świecie¹².

Dla ojca św. Jana Pawła II miłosierdzie jest nie tylko cnotą, ale postawą gotową na wyjście do człowieka z twórczą miłością, która nie daje się zwyciężać złu, ale zło dobrem zwycięża. Papież przypomina światu tajemnicę Miłosierdzia Bożego, miłości miłosiernej obecnej i działającej w świecie współczesnym, przewyższającej zło moralne, wyzwalającej z niewoli grzechu, szatana, a nawet śmierci, którą Chrystus pokonał na drzewie krzyża¹³.

Encyklika *Dives in misericordia* stanowi wołanie Jana Pawła II „o miłosierdzie Boga wobec wielorakiego zła, jakie ciąży nad ludzkością i jakie jej zagraża”. Jest to nagłaćca powinność w świecie, w którym nasila się w zatrważającym tempie proces sekularyzacji, powodując zniekształcenie pojęcia miłości¹⁴.

Współczesność bardzo mocno kontestuje świadczenie miłosierdzia, uważając je za niepotrzebne, a przyjmowanie pomocy od innych traktowane jest jako upo-

¹⁰ Tamże, 1–9.

¹¹ Tamże, 10–12.

¹² Por. tamże, 13–15.

¹³ Por. P. Szweda, A. Witko, *101 pytań o Boże Miłosierdzie*, Kraków 2006, s. 120–123.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, 15.

karzanie ludzi i tak już nieszczęśliwych. Jest to postawa daleka od chrześcijaństwa, dlatego każdy wierzący powinien zwracać się z całym zaufaniem do Boga o miłosierdzie nad ludzkością.

„Bogaty w Miłosierdziu swoim Bóg – jest Tym, którego objawił nam Jezus Chrystus jako Ojca. Objawił nam Go zaś i ukazał w sobie – Jego Synu”¹⁵. W powyższym sformułowaniu zawiera się klucz do zrozumienia encykliki *Dives in misericordia*. Nie wolno jednak pominąć jeszcze jednego, bardzo ważnego wskazania, które papież umieszcza na samym początku tego dokumentu. Są to mianowicie słowa samego Chrystusa: „Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14, 9). To pokazywanie Ojca przez Chrystusa, widzialnego znaku nieodwołalnej „Miłości Ojca, miłości potężniejszej niż grzech” i „potężniejszej niż śmierć”, jest wiodącym tematem encykliki o Bożym Miłosierdziu.

Wydarzenia, które dokonały się już po ogłoszeniu encykliki *Dives in misericordia*, spowodowały, iż dzisiaj jej lektura posiada zdecydowanie bardziej pogłębiony wymiar. Aby w pełni go zrozumieć, nie można poprzestać wyłącznie na rozumowym studium. Kardynał Stanisław Nagy, wybitny teolog i przyjaciel Jana Pawła II, w *Słowie wstępnym* do komentarzy *Dives in misericordia* pisał:

Encykliki tej nie wystarczy tylko czytać oczami zimnego, intelektualnego poznania, ją trzeba też chłonąć czujnym sercem, zwłaszcza sercem znającym gorzki smak cierpienia, ponoszonej klęski, zagładającej w oczy beznadziei i rozpacz¹⁶.

Dar i zadanie

Kanonizując siostrę Faustynę dnia 30 kwietnia 2000 roku, Jan Paweł II ustanowił w całym Kościele święto Bożego Miłosierdzia, prosząc Boga przez pośrednictwo świętej z Krakowa, „abyśmy mogli pojąć głębię Bożego Miłosierdzia i abyśmy osobiście go doświadczyli i świadczyli o nim braciom”¹⁷.

Dopełnieniem tego wołania było uroczyste zawierzenie świata Bożemu Miłosierdziu, dokonane przez ojca św. Jana Pawła II dnia 17 sierpnia 2002 roku. Przypomniawszy on wówczas wspólnocie Kościoła powszechnego prawdę o Bożym Miłosierdziu i w nowo konsekrowanej świątyni w Łagiewnikach – nazwanej przez niego „światowym centrum kultu Chrystusa Miłosiernego” – zawierzył „losy świata

¹⁵ Tamże, 1.

¹⁶ Cyt. za: Jan Paweł II, *Dives in misericordia. Tekst i komentarze*, Lublin 1983, s. 49.

¹⁷ Jan Paweł II, *Dar Boży dla naszych czasów* [homilia kanonizacyjna s. Faustyny], „L'Osservatore Romano” 21 (2000) nr 6, s. 25–26.

i każdego człowieka” Bogu Ojcu miłosiernemu, który objawił swą miłość w Synu, Jezusie Chrystusie, i wylał ją na nas w Duchu Świętym, Pocieszycielu¹⁸.

Papieskie pielgrzymki do Łagiewnik były dowodem szczególnego nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego, jakie żywił papież Jan Paweł II. Już podczas wizyty w Krakowie w 1997 roku ojciec św. podkreślił bardzo mocno, że „nic tak nie jest potrzebne człowiekowi jak Miłosierdzie Boże – owa miłość łaskawa, współczująca, wynosząca człowieka ponad jego słabość ku nieskończonym wyżynom świętości Boga”¹⁹. W Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie-Łagiewnikach, jak podkreślał papież:

uświadamiamy to sobie w sposób szczególny. Stąd bowiem wyszło Orędzie Miłosierdzia Bożego, które sam Chrystus zechciał przekazać naszemu pokoleniu za pośrednictwem siostry Faustyny. A jest to orędzie jasne i czytelne dla każdego. Każdy może tu przyjść, spojrzeć na ten obraz miłosiernego Chrystusa, na Jego Serce promieniujące łaskami, i w głębi duszy usłyszeć to, co słyszała Błogosławiona [św. Faustyna]: „Nie lękaj się niczego. Ja jestem zawsze z Tobą”²⁰.

Orędzie przekazane Kościołowi przez Jana Pawła II w sierpniu 2002 roku było najbardziej znaczącym, uniwersalnym i ponadczasowym spośród wszystkich dotychczasowych przesłań papieża dotyczących tajemnicy Bożego Miłosierdzia. Ojciec św. zawierzył Bożemu Miłosierdziu cały świat, z gorącym pragnieniem, aby orędzie o miłosiernej miłości Boga, które zostało ogłoszone przez św. Faustynę Kowalską, dotarło do wszystkich ludzi na całej ziemi i napełniło ich serca ogromną radością i pokojem.

Akt zawierzenia całego świata Bożemu Miłosierdziu wiąże się ściśle z samą istotą i celem kultu Miłosierdzia we wszystkich jego wymiarach, a mianowicie z ufnością, której jednym z synonimów jest zawierzenie. To papieskie zawierzenie zostało ukazane w perspektywie celu ostatecznego, jakim jest eschatologiczne spełnienie człowieka i świata w Bogu, któremu – jako jedynemu – należy się wszelka cześć i chwała przez wszystkie wieki wieków. Ojciec św., mając na uwadze wszystkich mieszkańców ziemi, poprzez *Akt zawierzenia świata Bożemu Miłosierdziu* wezwał do pamięci zwłaszcza o ofiarach wojen i ataków terrorystycznych, o uzależnionych, opuszczonych, chorych psychicznie, prześladowanych, więzionych za przekonania, emigrujących i bezrobotnych, objętych strefami głodu, zniszczeń, wciągniętych w sekty oraz różne przestępcze organizacje i stowa-

¹⁸ Por. tenże, *Homilia podczas Mszy św. w Krakowie-Łagiewnikach*, dz. cyt., s. 71–79.

¹⁹ Tenże, *Przemówienie w sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łagiewnikach*, [w:] *Jan Paweł II w Polsce 31 maja 1997 – 10 czerwca 1997*, Kraków 1997, s. 156–158.

²⁰ Tamże.

rzyszenia. Miłosierdzie musi więc przyjąć konkretną postać w ludziach, którzy nie zawahają się uczynić ze swego życia ofiary miłości miłosiernej²¹.

Zawierzenie świata Bożemu Miłosierdziu wciąż pozostaje dobitnym apelem papieża o „nową wyobraźnię miłosierdzia”, wołaniem szczególnie ważnym dla współczesnego człowieka, który niejednokrotnie boryka się z przeróżnymi zagrożeniami. To właśnie na ten czas nowych zagrożeń, Bóg przygotował wyjątkowe środki, wpływające z Jego nieskończonego miłosierdzia. W rozwiązaniu współczesnych problemów świata nie pomogą żadne spekulacje i układy. Jedynym ratunkiem jest Boże Miłosierdzie²².

Określenie „nowa wyobraźnia miłosierdzia” pochodzi z listu apostołskiego papieża Jana Pawła II – *Novo millennio ineunte*, wydanego na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Pod koniec tego dokumentu ojciec św. wzywa wszystkich wiernych Kościoła do świadczenia miłosierdzia zgodnie z Chrystusowym poleceniem. Święty Mateusz w swojej Ewangelii ukazuje obraz sądu ostatecznego, kiedy Jezus zapyta o świadectwo miłosierdzia, wobec Boga, który w bliźnich był głodny, spragniony, nagi, chory, gdy był przybyszem czy w więzieniu (por. Mt 25, 35–36)²³.

Ewangeliczne miłosierdzie obowiązuje nadal, tym bardziej że krajobraz ubóstwa może poszerzać się bez końca, jeśli do starych jego form dodamy nowe, dotyczące często także środowisk i grup ludzi materialnie bogatych, którym jednak także zagraża rozpacz, płynąca z poczucia bezsensu życia, niebezpieczeństwo narkomanii, opuszczenie w starości i chorobie, degradacja lub dyskryminacja społeczna.

Trzeba, aby w obliczu tej sytuacji chrześcijanin uczył się wyrażać swą wiarę w Chrystusa przez odczytywanie ukrytego wezwania, jakie On kieruje do niego ze świata ubóstwa [...]. Potrzebna jest dziś nowa wyobraźnia miłosierdzia

– uczył papież Jan Paweł II²⁴.

Do tego orędzia ojciec św. nawiązał w swojej homilii z dnia 18 sierpnia 2002 roku na krakowskich Błoniach:

W obliczu współczesnych form ubóstwa, których, jak wiem, nie brakuje w naszym kraju, potrzebna jest dziś [...] wyobraźnia miłosierdzia w duchu solidarności z bliźnimi, dzięki której pomoc będzie świadectwem braterskiej wspólnoty dóbr [...]. Niech

²¹ Por. P. Szweda, A. Witko, *101 pytań...*, dz. cyt., s. 123–124.

²² Por. tamże, s. 125–126.

²³ Jan Paweł II, List apostołski na zakończenie Wielkiego Jubileuszu roku 2000 *Novo millennio ineunte*, Rzym 2001, nr 50.

²⁴ Tamże.

orędzie o Bożym Miłosierdziu zawsze znajduje odbicie w dziełach miłosierdzia ludzi. Trzeba spojrzenia miłości, aby dostrzec obok siebie brata²⁵.

Zostaliśmy zatem zobowiązani, by głosić Miłosierdzie Boże żarliwym słowem i dobrymi uczynkami. Miłosierdzie powinno pojawić się najpierw w wyobraźni, gdyż właśnie to, co przechodzi przez ludzką wyobraźnię i w niej zamieszkuje, ma wpływ na myślenie, postawy i wybory. „Nowa wyobraźnia miłosierdzia” to nowe, ewangeliczne spojrzenie na siebie i tych, którzy nas otaczają.

Zachęcając do naśladowania Boga w Jego miłosierdziu i kształtowania takiej postawy w relacjach między ludźmi, papież Jan Paweł II wskazywał równocześnie ze szczególnym naciskiem na najważniejsze współczesne znaki czasu, wymagające dostrzeżenia i rozwiązania dla dobra społeczności i każdego indywidualnego obywatela.

Kształtowanie „nowej wyobraźni miłosierdzia” to ciągle, nieustanne, trwające przez całe nasze życie uwrażliwianie się na potrzeby materialne i duchowe bliźnich, zarówno bliskich, jak i dalekich. Temu procesowi kształtowania niesie pomoc mądrość objawiona w Piśmie Świętym, a zwłaszcza w Ewangelii, nauczanie Kościoła, jak również orędzie św. Faustyny, przekazane jej przez Chrystusa, a zawarte w *Dzienniczku*.

Bardzo ważnym elementem tej „nowej wyobraźni miłosierdzia” jest nauczanie społeczne Kościoła, będące narzędziem ewangelizacji w budowaniu wspólnoty ojczystego domu na fundamencie sprawiedliwości, miłości miłosiernej i pokoju.

Istotne jest, aby zgłębianie Miłosierdzia Bożego kształtowało jak najdokładniej nasze miłosierdzie w stosunku do innych. Powinniśmy zatem postępować w taki sposób, aby w każdej chrześcijańskiej wspólnotie ubodzy czuli się jak u siebie w domu. Miłosierdzie słów należy więc potwierdzać nieustannie miłosierdziem czynów.

Chociaż papież-Polak wydał czternaście encyklik, piętnaście adhortacji apostołskich oraz ponad czterdzieści listów apostołskich, opublikował ogromną liczbę orędzi, przemówień o różnym charakterze, homilii wygłaszanych na całym świecie, katechez środowych i rozważań na *Anioł Pański*, jednak przede wszystkim całe życie Jana Pawła II było nieustannym wskazywaniem na tajemnicę Bożego Miłosierdzia. Dnia 2 kwietnia 2005 roku, po mszy św. z uroczystości Bożego Miłosierdzia, papież Jan Paweł II przeszedł do wieczności. W naszej pamięci pozostał jako niezmordowany orędownik pokoju, największy autorytet moralny współczesnego świata, człowiek szczególnie bliski Bogu, filozof, myśliciel, teolog, który fascynował swą osobowością, wielki papież, silny w słabości, potężny

²⁵ Tenże, *Homilia podczas Mszy św. na krakowskich Błoniach*, [w:] *Bóg bogaty w miłosierdzie...*, dz. cyt., s. 99–107.

w cierpieniu, niezmordowany w dawaniu przykładu, gdy życie jego zmierzało do kresu.

Jako współczesny świadek Bożego Miłosierdzia ojciec św. Jan Paweł II wskazywał niezachwianie na jeden z owych „motywów życia i nadziei” człowieka. Jest nim „ewangelia miłosierdzia”. Dla papieża miłosierdzie było „szczególną koncentracją na godności człowieka”²⁶. Kult Bożego Miłosierdzia był istotnym elementem składowym pontyfikatu Jana Pawła II i wpisał się w ten czas jako złota nić łaski.

Przez świadectwo życia Jan Paweł II pokazywał:

jak bardzo dzisiejszy świat potrzebuje Bożego miłosierdzia! Na wszystkich kontynentach z głębin ludzkiego cierpienia zdaje się wznosić wołanie o miłosierdzie. Tam, gdzie panuje nienawiść i chęć odwetu, gdzie wojna przynosi ból i śmierć niewinnych, potrzeba łaski miłosierdzia, które koi ludzkie umysły serca, i rodzi pokój. Gdzie brak szacunku dla życia i godności człowieka, potrzeba miłosiernej miłości Boga, w której świetle odślania się niewypowiedziana wartość każdego ludzkiego istnienia. Potrzeba miłosierdzia, aby wszelka niesprawiedliwość na świecie znalazła kres w blasku prawdy²⁷.

Kardynał Stanisław Dziwisz, wieloletni osobisty sekretarz papieża Jana Pawła II, wskazał na tajemnicę Bożego Miłosierdzia w posłudze ojca św. jako szczególny dar i zadanie dla Kościoła:

Podczas uroczystości pogrzebowych wiatr zamknął księgę Ewangelii na papieskiej trumnie. Nie zamknął jednak tej księgi, którą Papież, niezmordowany Pielgrzym i heroiczny wierny Świadek Bożej prawdy i miłości – całym swoim życiem pisał w ludzkich sercach. My, którzy zśliśmy razem z nim, pragniemy świadectwem naszego życia kontynuować pisanie tej księgi. I chcemy ją przekazać następnym pokoleniom, by nigdy nie ustało pielgrzymowanie człowieka do Boga, który nie tylko jest bogaty w miłosierdzie, ale jest miłością miłosierną²⁸.

²⁶ Tenże, *Dives in misericordia*, 6.

²⁷ Tenże, *Homilia podczas Mszy św. w Krakowie-Łagiewnikach*, dz. cyt., s. 77.

²⁸ S. Dziwisz, *Świadek prawdy i miłości* (16.10.2005), [online:] <http://www.diecezja.pl/biskupi/kard-stanislaw-dziwisz/wystapienia/homilia-w-lagiewnikach-z-okazji-dnia-papieskiego.html> (dostęp: 31.10.2016).

Abstract

St. John Paul II – Pope of Divine Mercy

From the very beginning of his pontificate, Pope John Paul II had been often reminding the entire Church the truth of the Divine Mercy and the encyclical *Dives in misericordia* which was announced in the year 1980 remains as an expression thereof, one of great importance. Prior to his ascension to the throne of St. Peter, the informative trial of Sister Faustina Kowalska was conducted in the years 1965–1967 being the first step on the way to her canonisation. The Pope achieved it in person indeed, first beatifying her in 1993 and then canonising her seven years later, on the first Sunday after Easter – the very day that he established as a Feast of Divine Mercy in the Catholic Church. During his last apostolic pilgrimage to Poland in the year 2002 he conducted the act of entrusting the entire world to Divine Mercy. The dissemination of the cult of Divine Mercy in the world was his accomplishment, based upon solid theological foundations. Thus it is no wonder that John Paul II is perceived as a Pope of Divine Mercy. His followers in the Holy See who conducted ceremonial beatification and canonisation of John Paul II in the Feast of Divine Mercy, knew it well.